

SAŽECI • ABSTRACTS

**The Colors of Life:
Boran Berčić on the Meaning of Life**

NENAD MIŠČEVIĆ

ABSTRACT: Berčić's proposal for a pluralistic normative account of meaning of life offers a fine point of entry into the problematic of meaningfulness. When given the coherentist twist he briefly suggests, it nicely fits with intuitions of many wise people from classics in philosophy to contemporary psychologists who work on the topic. In this paper we discuss his normative sketch and attempt to supplement it with a sketch of metaphysics and epistemology of meaningfulness along response-dependence lines. The account proposed here claims that being meaningful in objective sense is being such as to cause the experiential response of meaningfulness in slightly idealized, suitably sensitive observers under suitable circumstances. The response locates the relevant event or item in the space of meaningfulness, analogous to color-space.

KEY WORDS: Boran Berčić, coherentism, colors, intentionalism, meaning of life, normativity, space of meaningfulness.

Boje života: Boran Berčić o smislu života

NENAD MIŠČEVIĆ

SAŽETAK: Berčićev prijedlog pluralističkoga normativnog opisa smisla života predstavlja fini uvod u problematiku smislenosti. Kada se protumači na koherentistički način što ga Berčić kratko sugerira, on se lijepo uklapa u intuicije mnogih pametnih ljudi, od filozofskih klasika do suvremenih psihologija koji se bave tom temom. U ovome članku raspravljamo o njegovoj normativnoj skici te je pokušavamo dopuniti skicom metafizike i epistemologije smislenosti na osnovi teorije koja u prvi plan stavlja ovisnost o reakciji. Ovdje predloženi opis tvrdi da biti smislen u objektivnom smislu znači biti takav da uzrokuje iskustvenu reakciju smislenosti kod blago idealiziranih, prikladno osjetljivih promatrača pod prikladnim okolnostima. Reakcija smješta relevantni događaj ili stvar u prostor smislenosti, analogno prostoru boje.

KLJUČNE RIJEČI: Boje, Boran Berčić, intencionalizam, koherentizam, normativnost, prostor smislenosti, smisao života.

Realizam, vjerojatnost i najbolje objašnjenje

DUŠAN DOŽUDIĆ

SAŽETAK: Boran Berčić u drugom svesku *Filozofije* brani realizam, gledište da postoji vanjski svijet nezavisan od, no dostupan našim mislima i jeziku te da o njemu možemo misliti i reći istinite stvari. Svoju obranu Berčić temelji na dva argumenta. Prvo, argumentira da je istinitost realizma daleko *vjerojatnija* od istinitosti njemu suprotstavljenih gledišta, od neke antirealističke teorije ili od nekog skeptičkog scenarija. Drugo, argumentira da, premda su realizam, antirealizam i skepticizam jednako uspješna objašnjenja relevantnih fenomena, realizam je ipak *najbolje* objašnjenje takvih fenomena. Dakle, budući da je istinitost realizma, u odnosu na njemu suprotstavljena gledišta, najvjerojatnija te da realizam nudi najbolje objašnjenje relevantnih fenomena, treba ga prihvatiti kao istinitu teoriju i nastaviti djelovati u skladu s tim. U ovom radu ukazat ću na neke probleme s obranom realizma kakvu predlaže Berčić. Pozivanje na vjerojatnost u sporu realista i antirealista ili skeptika vodi u cirkularnost, dok pozivanje na najbolje objašnjenje, kao operativan oblik zaključivanja u nekim područjima, nije primjenjiv u ovakvim globalnim filozofijskim sporovima, kad gotovo da i ne postoje relevantne točke slaganja među suprotstavljenim stranama. Rad ću završiti s naznakom u kojem bi smjeru obrana realizma mogla krenuti.

KLJUČNE RIJEČI: Antirealizam, Berčić, istinitost, objektivnost, realizam, skepticizam, vjerojatnost, zaključak na najbolje objašnjenje.

Realism, Probability, and the Best Explanation

DUŠAN DOŽUDIĆ

ABSTRACT: In the second volume of his book *Filozofija (Philosophy)*, Boran Berčić defends realism, the view that there exists a mind and language independent world to which we can access, and of which we can think and say true things. Berčić bases his defence of realism on two arguments. Firstly, he argues that the truth of realism is more *probable* than the truth of the rival views, scepticism and antirealism. Secondly, he argues that although realism, antirealism, and scepticism equally successfully explain the relevant phenomena, realism offers their *best* explanation. Hence, given that the truth of realism is the most probable one, and that realism offers the best explanation of the relevant phenomena, it should be accepted as the true theory. In this paper I will point to some problems with Berčić's defence of realism. The appeal to probability in the realism/antirealism or realism/scepticism debate leads to circularity, whereas the appeal to the inference to the best explanation, even if operative in some areas, is not applicable in global philosophical disputes where there is virtually no point of agreement. I will end the paper by sketching a possible way out for the realist.

KEY WORDS: Antirealism, Berčić, objectivity, probability, realism, scepticism, the inference to the best explanation, truth.

**Zombies, the Uniformity of Nature, and Contingent Physicalism:
A Sympathetic Response to Boran Berčić**

LUCA MALATESTI

ABSTRACT: Boran Berčić, in the second volume of his recent book *Filozofija* (2012), offers two responses to David Chalmers's conceivability or modal argument against physicalism. This latter argument aims at showing that *zombies*, our physical duplicates who lack consciousness, are *metaphysically possible*, given that they are *conceivable*. Berčić's first response is based on the principle of the *uniformity of nature* that states that causes of a certain type will always cause effects of the same type. His second response is based on the assumption that the basic statements of physicalism in philosophy of mind are or should be contingently true. I argue that if Berčić's first defence is aimed at the *conceivability* of zombies, it is unsatisfactory. Moreover, I argue that a quite similar argument, offered by John Perry in his book *Knowledge, Possibility and Consciousness* (2001), is afflicted by a similar problem. Nevertheless, under a more plausible interpretation, Berčić's argument might be taken to attack the *metaphysical possibility* of zombies. This version of the argument might be effective and has the merit to point out a so far overlooked link between the discussion of the Chalmers's conceivability arguments against physicalism and the modal strength of causal links and natural laws. Then, I argue that Berčić's second defence of physicalism, which cannot be combined consistently with his first one, in any case, should not be formulated in the terms of contingent physicalism.

KEY WORDS: A posteriori contingent physicalism, Chalmers's conceivability argument, physicalism, qualia, uniformity of nature, zombies.

**Zombiji, uniformnost prirode i kontingentni fizikalizam:
dobronamjerni odgovor Boranu Berčiću**

LUCA MALATESTI

SAŽETAK: Boran Berčić, u drugome svesku svoje nove knjige *Filozofija* (2012), nudi dva odgovora na argument iz zamislivosti ili modalni argument protiv fizikalizma Davida Chalmersa. Potonji argument nastoji ukazati da su zombiji, naši fizički duplikati bez svijesti, *metafizički mogući*, s obzirom na to da su *zamislivi*. Berčićev prvi odgovor zasniva se na načelu *uniformnosti prirode* prema kojemu će uzroci određenoga tipa uvijek uzrokovati učinke istoga tipa. Njegov drugi odgovor zasniva se na pretpostavci da su osnovne tvrdnje fizikalizma u filozofiji uma kontingentno istinite, ili bi to trebale biti. Smatram da prva Berčićeva obrana, ako je usmjerena na zamislivost zombija, nije zadovoljavajuća. K tome, tvrdim kako je i sličan argument ponuđen od strane Johna Perryja u njegovoj knjizi *Knowledge, Possibility and Consciousness* (2001), pogođen sličnim problemom. Međutim, pod uvjerljivijom interpretacijom Berčićev argument se može shvatiti

kao napad na metafizičku mogućnost zombija. Ovakva verzija argumenta može biti učinkovita i vrijedna ukazivanja na dosada previđenu vezu između rasprave o Chalmersovim argumentima zamislivosti protiv fizikalizma i modalnoj snazi uzročnih karika i prirodnih zakona. Potom tvrdim kako Berčićeve druga obrana fizikalizma, koju nije moguće konzistentno spojiti s prvom, u svakom slučaju ne bi trebala biti formulirana pod uvjetima kontingentnog fizikalizma.

KLJUČNE RIJEČI: A posteriori kontingentni fizikalizam, Chalmersov argument zamislivosti, fizikalizam, qualia, uniformnost prirode, zombiji.

Moralna odgovornost i skupni djelatnici

TVRTKO JOLIĆ

SAŽETAK: U prvom dijelu ovoga rada ukratko ću izložiti Berčićeve stajališta o moralnoj odgovornosti, pri čemu ću se usredotočiti na njegove prijedloge kriterija koje neki subjekt mora zadovoljiti kako bi mu se mogla pripisati moralna odgovornost. Posebno ću razmotriti njegov prikaz Strawsonova viđenja moralne odgovornosti i teorije prema kojoj moralna odgovornost ovisi o sposobnosti subjekta da bude "osjetljiv na razloge". Tvrdit ću da skupine prema oba ova kriterija mogu biti subjekti kojima se pripisuje moralna odgovornost. Ovaj stav opravdam tvrdnjom da skupine imaju sposobnost djelovanja, tj. da skupine mogu biti djelatnici koji donose moralno relevantne odluke i izvršavaju moralno relevantna djelovanja. Posjedujući ove sposobnosti skupni djelatnici su moralni subjekti prikladni da budu moralno odgovorni za djela koja su učinjena u njihovo ime. U svojoj analizi oslanjat ću se na radove Philipa Pettita i Christiana Lista, dvojice filozofa koji su u novije vrijeme ponudili nove uvide na području teorije djelovanja.

KLJUČNE RIJEČI: Moralna odgovornost, moralni subjekt, osjetljivost na razloge, reaktivni stavovi, skupni djelatnici, teorija djelovanja.

Moral Responsibility and Group Agents

TVRTKO JOLIĆ

ABSTRACT: In the first part of this article I will briefly expose Berčić's views on moral responsibility, where I will focus on his proposed criteria that a subject must meet in order to be attributed moral responsibility. In particular I will discuss his view of Strawson's theory of reactive attitudes and the theory according to which moral responsibility depends on the ability of the subject to be "reason-responsive." I will argue that a group can satisfy both of these criteria so it can be subject to which moral responsibility is attributed. This attitude is justified by the assertion that the groups are capable of agency, i.e., group can be an agent

who make morally relevant decisions and implement morally relevant actions. By being moral agent, groups are suitable to be morally responsible for the acts done in their name. In this analysis, I will rely on the work of Philip Pettit and Christian List, two philosophers who have recently offered new insights in the theory of action.

KEY WORDS: Moral responsibility, moral subject, reason-responsiveness, reactive attitudes, group agents, theory of action.

Racionalan strah i strah od smrti

MARIN BIONDIĆ

SAŽETAK: Cilj ovoga rada jest ukazati na opcije prilikom propitivanja racionalnosti straha od smrti, odvojiti pitanje zla smrti od pitanja treba li se bojati smrti te navesti uvjete racionalnosti straha i primijeniti te uvjete na strah od smrti. U prvom dijelu izlažem okvir rasprave o pitanju zla smrti, zatim izlažem standardne argumente kojima se poriče ili potvrđuje racionalnost straha od smrti. Nakon toga izlažem relevantnu razliku između prikladnosti samog straha prema objektu straha i osobe u strahu, koja predstavlja problem za standardne argumente te prelazim na izlaganje uvjeta racionalnog straha. U zadnjem dijelu primjenjujem uvjete racionalnog straha na strah od smrti i navodim razliku straha od smrti shvaćenog kao strah od nužne činjenice smrtnosti i straha od prerane smrti.

KLJUČNE RIJEČI: Racionalnost, smrt, strah, zlo smrti.

Rational Fear and the Fear of Death

MARIN BIONDIĆ

ABSTRACT: The goal of this paper is to point out the options upon questioning the rationality of the fear of death, to show the distinction of the question about death badness and the question about whether we should fear death, and to expose conditions of the rationality of fear and the application of those conditions to the fear of death. In the first part of the paper I expose the frame of discussion about the question on the badness of death, and standard arguments which deny or confirm the rationality of the fear of death. Further, I expose relevant difference between the suitability of the fear itself toward the object of the fear and the person who fears, which presents problem for standard arguments, and then I proceed to the presentation of the conditions of rational fear. In the last part of the paper I apply conditions of the rational fear to the fear of death and expose the difference of the fear of death taken as a fear of the necessary fact of mortality and a fear of premature death.

KEY WORDS: Conditions of rational fear, death, fact of necessary mortality, fear, premature death, rationality.

Filozofija i književnost o svijetu i čovjeku: isto a različito

IRIS VIDMAR

SAŽETAK: Suvremeni trendovi analitičke književne estetike sve se češće suočavaju s pitanjem o tome koliko su filozofija i književnost slične, a koliko različite. Ovakvo problematiziranje proizlazi iz činjenice da postoji određeni prostor preklapanja između njih dviju, zbog kojeg se postavlja pitanje o tome što je to po čemu se one razlikuju. Jedan od načina da se na to odgovori jest da поближе pogledamo i filozofiju i književnost, te da na taj način pokušamo pronaći neko svojstvo po kojem se razlikuju. Boran Berčić nedavno je sažeo ključna filozofska stajališta o tome što je filozofija. Analizirajući ta stajališta, u radu nastojim vidjeti koliko se onoga što se inače smatra distinktivnim svojstvom filozofije može primijeniti i na književnost.

KLJUČNE RIJEČI: Filozofija, institucionalna koncepcija književnosti, književnost, književni kognitivizam.

Philosophy and Literature on the World and People: The Same, Yet Not

IRIS VIDMAR

ABSTRACT: Contemporary analytic literary aesthetics more and more often raises the question of (dis)similarity between philosophy and literature. This is due to the fact that there is a space of overlap between these two disciplines, which forces the question of what exactly it is that distinguishes them. One way in which to answer is by looking at both of these practices more closely, with the aim of finding some feature(s) unique to one, but not to the other. Recently, Boran Berčić provided an overview of the basic philosophical views on philosophy. In this paper, I analyze these views in order to see which of the features usually thought of as distinctive of philosophy are also applicable to literature.

KEY WORDS: Institutional conception of literature, literary cognitivism, philosophy.

Functionally Extended Cognition

MILJANA MILOJEVIĆ

ABSTRACT: The hypothesis of the Extended Cognition (ExCog), formulated by Clark and Chalmers (1998), aims to be a bold and new hypothesis about realisers of cognitive processes. It claims that sometimes cognitive processes extend above the limits of the skin and skull and include chunks of the environment as their partial realisers. One of the most persuasive arguments in support of this assertion is the famous “parity argument” which calls upon functional similarities between extended cognitive processes and relevant internal processes. This very kind of reasoning gave rise to several arguments against ExCog by way of comparing it to functionalism about the mental, which conclude that ExCog must be trivial, radical or unjustified. In this paper ExCog and the underlying parity principle will be defended against four different kinds of “functionalist” arguments. It will be argued that ExCog *can* be justified as a *special* form of functionalism, that it is not trivial nor entailed by the known versions of functionalism, and that the accusation of it being too radical is unwarranted.

KEY WORDS: Extended cognition, functionalism, Martian intuition, parity principle.

Funkcionalno proširena kognicija

MILJANA MILOJEVIĆ

SAŽETAK: Pretpostavka o proširenoj kogniciji (ExCog), formulirana od strane Clarka i Chalmersa (1998), nastoji biti smiona i nova pretpostavka o realizatorima kognitivnih procesa. Njome se tvrdi da se ponekad kognitivni procesi proširuju iznad granica kože i lubanje te uključuju komadiće okoliša kao svoje djelomične realizatore. Jedan od najuvjerljivijih argumenata koji podupire tu tvrdnju je poznati “argument jednakosti” koji se poziva na funkcionalnu sličnost između proširenih kognitivnih procesa i relevantnih unutrašnjih procesa. Takav način razmišljanja uzrokovao je nastanak nekoliko argumenata protiv ExCog uspoređujući ju s funkcionalizmom o mentalnom te zaključujući da ExCog mora biti trivijalna, radikalna ili neopravdana. U ovome će radu ExCog i ishodišno načelo jednakosti biti branjeni od četiri različita “funkcionalistička” argumenta. Tvrdit će se da ExCog može biti opravdana kao poseban oblik funkcionalizma koji nije trivijalan niti uvjetovan poznatim verzijama funkcionalizma te kako je optužba da je previše radikalna neopravdana.

KLJUČNE RIJEČI: Funkcionalizam, marsovska intuicija, načelo jednakosti, proširena kognicija.

Tracking without Concessions?

DANILO ŠUSTER

ABSTRACT: In the first, shorter part of the paper I point out some problems and potential misunderstandings connected with B. Berčić's treatment of Nozick's sensitivity condition for knowledge. In the second part of the paper I offer the condition of modal stability or limited sensitivity as a revision of Nozickian conditions for non-accidental connection between our belief and the truth of our belief. "When it is seriously possible for you to falsely believe that *p*," that is a good reason for denying that you know that *p*. Sensitivity within limits requires that we consider *more* possible worlds (all within a sphere of serious or relevant possibilities) than classical sensitivity, but *not* the worlds outside this sphere. The idea of modal stability combines robustness (benefits of safety) with responsiveness to facts (benefits of sensitivity).

KEY WORDS: Modal epistemology, modal stability, Nozick, safety, sensitivity.

Praćenje bez ustupaka?

DANILO ŠUSTER

SAŽETAK: U prvome, kraćem dijelu članka iznosim neke probleme i moguća pogrešna razumijevanja povezana s Berčićevim shvaćanjem Nozickova uvjeta osjetljivosti za znanje. U drugom dijelu članka nudim uvjet modalne stabilnosti ili ograničene osjetljivosti kao reviziju Nozickovih uvjeta za neakcidentalnu vezu između našeg vjerovanja i istinitosti našeg vjerovanja. "Kada je ozbiljno moguće da neistinito vjeruješ da *p*", to je dobar razlog za nijekanje da znaš da *p*. Osjetljivost unutar granica zahtijeva da razmotrimo *više* mogućih svjetova (sve unutar sfere ozbiljnih ili relevantnih mogućnosti) nego što to zahtijeva klasična osjetljivost, ali *ne* svjetove izvan te sfere. Ideja modalne stabilnosti kombinira robusnost (prednosti pouzdanosti) s odgovaranjem na činjenice (prednosti osjetljivosti).

KLJUČNE RIJEČI: Modalna epistemologija, modalna stabilnost, Nozick, osjetljivost, pouzdanost.

**Knowledge Attributions and the Psychology of Reasoning:
A Case against Contextualism**

ZVONIMIR ČULJAK / DRAGANA SEKULIĆ

ABSTRACT: Epistemic contextualism in the works of S. Cohen, K. DeRose, D. Lewis and others amounts to the semantic thesis that the truth conditions of knowledge attributions or denials vary according to the contextually shifting standards for knowledge attributions and to the indexical character of the predicate “knows”. This semantic variation is primarily due to the pragmatic features of the attributor context, depending on “what is at stake” for the attributor. In this paper contextualism is confronted with some invariantist objections. These objections are supported, first, by the considerations of the alleged, but indeed not purely the semantic or meta-linguistic character of the main contextualist theses: it is argued that contextualism unavoidably descend to the object level, making certain substantive claims about knowledge, and that the ambiguous evidence of contextualist thought-experiments make the truth-oriented or intellectualist invariantist alternative a more plausible and more coherent view. Secondly, they are supported by the well-known empirical evidence from cognitive psychology by e.g. P. Wason, P. Johnson-Laird, D. Kahneman, P. Slovic, A. Tversky as well as by P. Cheng, J. Holland, K. Holyoak, R. Nisbett and P. Thagard. Those findings demonstrated that in various contexts people mostly do not reason according to logical or probabilistic rules, but according to some contextually convenient reasoning patterns, the reliance on which may lead to systematic logical or probabilistic errors. Their inferential performance has been obviously assessed according to the logical or probabilistic rules as invariant standards for the attribution of logical or probabilistic knowledge. Accordingly, it is argued in this paper that the change of truth conditions and truth values of respective inferential knowledge attributions or denials is sensitive to the changing facts in the subject context, and may not be explained by the shifting standards for knowledge attributions. These standards remain the same across the contexts even when practices in different contexts in fact follow some other reasoning rules (e.g. pragmatic reasoning schemas or heuristics). So, the varying truth conditions of the knowledge attributions in such cases depend only on the variations in the subject context.

KEY WORDS: Contextualism, inferential knowledge, invariantism, knowledge attributions, psychology of reasoning.

**Pripisivanja znanja i psihologija zaključivanja:
razlozi protiv kontekstualizma**

ZVONIMIR ČULJAK / DRAGANA SEKULIĆ

SAŽETAK: Epistemički kontekstualizam u radovima S. Cohena, K. DeRosea, D. Lewisa i drugih predstavlja *semantičku* tezu da uvjeti istinitosti pripisivanja ili nijekanja znanja variraju u skladu s kontekstualno promjenjivim standardima za pripisivanje znanja i indeksičkim karakterom predikata “zna”. Do tog semantičkog

variranja dolazi prvenstveno zbog *pragmatičkih* obilježja konteksta pripisivača, koja ovise o tome “što je na kocki” za pripisivača. U ovom se članku kontekstualizam suočava s nekim invarijantističkim prigovorima. Te se prigovore podupire, prvo, razmatranjima navodnog, ali zapravo ne čisto semantičkog ili metajezičnog karaktera glavnih kontekstualističkih teza: argumentira se da kontekstualizam neizbježno pada na objektnu razinu, iznoseći stanovite supstancijalne tvrdnje o znanju, te da dvosmislena dokazna građa kontekstualističkih misaonih pokusa istinitostno orijentiranu odnosno intelektualističku alternativu čini plauzibilnijim i koherentnijim gledištem. Drugo, njih se podupire dobro poznatom empirijskom dokaznom građom iz *kognitivne psihologije*, od strane, primjerice, P. Wasona, P. Johnson-Lairda, D. Kahnemana, P. Slovic, A. Tverskoga kao i P. Chenga, J. Hollanda, K. Holyoaka, R. Nisbetta i P. Thagarda. Ti su nalazi dokazali da u raznim kontekstima ljudi većinom ne zaključuju u skladu s logičkim ili probabilističkim pravilima, nego u skladu s nekim kontekstualno pogodnim obrascima zaključivanja, oslanjanje na koje može dovesti do sustavnih logičkih ili probabilističkih pogrešaka. Njihova inferencijska izvedba očito je procijenjena u skladu s logičkim ili probabilističkim pravilima kao *invarijantnim* standardima za *pripisivanje* logičkog ili probabilističkog znanja. Shodno tome, u ovom se članku argumentira da je promjena uvjeta istinitosti i istinitosnih vrijednosti dotičnih pripisivanja ili nijekanja inferencijskog znanja osjetljiva na promjenu činjenica u kontekstu subjekta, te se ne može objasniti pomacima u standardima za pripisivanje znanja. Ti *standardi* ostaju isti kroz kontekste iako prakse u različitim kontekstima u stvari slijede neka druga pravila zaključivanja (npr. pragmatičke sheme zaključivanja ili heuristike). Stoga promjenjivi uvjeti istinitosti pripisivanja znanja u takvim slučajevima ovise samo o varijacijama u kontekstu subjekta.

KLJUČNE RIJEČI: Inferencijsko znanje, invarijantizam, kontekstualizam, pripisivanja znanja, psihologija zaključivanja.

Two Concepts of Law of Nature

BRENDAN SHEA

ABSTRACT: I argue that there are at least two concepts of law of nature worthy of philosophical interest: *strong law* and *weak law*. Strong laws are the laws investigated by fundamental physics, while weak laws feature prominently in the “special sciences” and in a variety of non-scientific contexts. In the first section, I clarify my methodology, which has to do with arguing about *concepts*. In the next section, I offer a detailed description of strong laws, which I claim satisfy four criteria: (1) If it is a strong law that *L* then it also true that *L*; (2) strong laws would continue to be true, were the world to be different in some physically possible way; (3) strong laws do not depend on context or human interest; (4) strong laws feature in scientific explanations but cannot be scientifically explained. I then spell out some philosophical consequences: (1) is incompatible with Cartwright’s contention that “laws lie” (2) with Lewis’s “best-system” account of laws, and (3) with contextualism about laws. In the final section, I argue that weak laws

are distinguished by (approximately) meeting *some but not all* of these criteria. I provide a preliminary account of the scientific value of weak laws, and argue that they cannot plausibly be understood as *ceteris paribus* laws.

KEY WORDS: Contextualism, counterfactuals, David Lewis, laws of nature, Nancy Cartwright, physical necessity.

Dva poimanja zakona prirode

BRENDAN SHEA

SAŽETAK: Smatram kako postoje najmanje dva poimanja zakona prirode koja su vrijedna filozofskog interesa: *jaki* zakon i *slabi* zakon. Jaki zakoni su zakoni koje proučava osnovna fizika, dok se slabi zakoni profiliraju unutar “posebnih znanosti” i u raznim neznanstvenim kontekstima. U prvome dijelu razjašnjavam metodologiju, koja ima veze s argumentiranjem o pojmovima. Nadalje, nudim detaljan opis jakih zakona, koji prema mome mišljenju zadovoljavaju četiri kriterija: (1) Ako je jaki zakon da *L*, onda je istinito da *L*; (2) jaki zakoni ostali bi istiniti ako bi svijet bio drukčiji na neki fizički mogući način; (3) jaki zakoni ne ovise o kontekstu ljudskog interesa; (4) jaki se zakoni ističu u znanstvenim objašnjenjima, ali ne mogu biti znanstveno objašnjeni. Potom navodim neke filozofske posljedice: (1) nije kompatibilno s tvrdnjom N. Cartwright da “zakoni lažu” (2) s Lewisovim shvaćanjem zakona na osnovi “najboljeg sustava”, i (3) s kontekstualizmom o zakonima. U posljednjem poglavlju tvrdim da su slabi zakoni podijeljeni prema (prosječnom) slaganju s *nekim, ali ne svim* navedenim kriterijima. Donosim preliminarno gledište znanstvene vrijednosti slabih zakona i tvrdim kako ne mogu biti uvjerljivo shvaćeni kao *ceteris paribus* zakoni.

KLJUČNE RIJEČI: David Lewis, fizikalna nužnost, kontekstualizam, Nancy Cartwright, protučinjeničnosti, zakoni prirode.

Heidegger, Arthur Fine, and the Natural Ontological Attitude

J. JEREMY WISNEWSKI

ABSTRACT: In this paper I argue that Arthur Fine and Martin Heidegger present responses to the dispute between realism and antirealism that are remarkably close in character. Both claim that this dispute arises from a failure to take seriously our everyday experience of things in the world. I argue that it is useful to note the similarity between Fine and Heidegger for two distinct reasons: 1) their view provides a viable alternative to the current realist/antirealist dispute—an alternative that has not been given its due, and 2) it allows us to build a bridge between two seemingly distinct traditions.

KEY WORDS: Antirealism, Fine, Heidegger, realism.

Heidegger, Arthur Fine i prirodni ontološki stav

J. JEREMY WISNEWSKI

SAŽETAK: U ovome radu tvrdim kako Arthur Fine i Martin Heidegger predstavljaju odgovore na raspravu između realizma i antirealizma koji su po prirodi značajno bliski. Obojica tvrde kako to neslaganje proizlazi iz neuspjeha da shvatimo ozbiljno naša svakodnevna iskustva stvari u svijetu. Tvrdim da je korisno zamijetiti sličnost između Finea i Heideggera iz dva značajna razloga: 1) njihovo stajalište pruža održivu alternativu trenutnoj raspravi između realizma i antirealizma – alternativu koja nije dobila svoje priznanje i 2) omogućuje nam da izgradimo most između dviju naoko udaljenih tradicija.

KLJUČNE RIJEČI: Antirealizam, Fine, Heidegger, realizam.

Husserl's Reconsideration of the Observation Process and Its Possible Connections with Quantum Mechanics: Supplementation of Informational Foundations of Quantum Theory

TINA BILBAN

ABSTRACT: In modern science, established by the scientific revolution in 16th and 17th century, the scientific observation process is understood as a process where *the observer* directly grasps Nature as *the observed* and scientific mathematical formulation is understood as a direct description of reality. Husserl criticized this lack of distinction between method and the object of investigation in modern science and emphasized the importance of phenomena in the observation process. A similar approach was used by Bohr in his interpretation of quantum experiments that seemed inexplicable from the modern science point of view. Many contemporary interpretations of quantum mechanics follow Bohr's opposition to the realism of modern science. Among them is informational foundations of quantum theory (IFQT) that connects parts of his interpretation with the latest quantum experiments, but due to the complexity and individuality of Bohr's interpretation, its philosophical consistency is mostly lost. In IFQT there is no direct connection between information and *the observed*. This ambiguous ontic status of information is often criticised, however, it can be solved by supplementation with Husserl's philosophical understanding of the observation process. If Husserl's definition of the relationship between the thing and the phenomenon is transmitted to the relationship between *the observed* and information in IFQT information can be understood as the direct answer to the question about *the observed* and thereby *the observer's* only knowledge about it. This helps to reject the main criticism of IFQT and to additionally support its explanations of quantum phenomena.

KEY WORDS: Edmund Husserl, information, informational foundations of quantum theory, modern science, Niels Bohr, observation process, perception process, phenomenon, quantum mechanics.

Husserlovo revidiranje procesa opažanja i njegova moguća povezanost s kvantnom mehanikom: dopuna informacijskih osnova kvantne teorije

TINA BILBAN

SAŽETAK: U novovjekovnoj znanosti, koja je započela znanstvenom revolucijom u 16. i 17. stoljeću, proces znanstvenog opažanja shvaća se kao proces u kojemu *opažatelj* izravno zahvaća prirodu kao *opaženu*, a znanstvena matematička formulacija shvaća se kao izravan opis stvarnosti. Husserl je kritizirao to nerazlikovanje metode i predmeta istraživanja u novovjekovnoj znanosti te je naglašavao važnost fenomenâ u procesu opažanja. Sličnim se pristupom koristio Bohr u svojoj interpretaciji kvantnih eksperimenata koji su se sa stajališta novovjekovne znanosti činili neobjašnjivima. Mnoge suvremene interpretacije kvantne mehanike slijede Bohrovo suprotstavljanje realizmu novovjekovne znanosti. Među njima su i informacijske osnovne kvantne teorije (IOKT) koje dijele njegove interpretacije povezuju s najnovijim kvantnim eksperimentima, no čija je filozofska konsistentnost, zbog složenosti i individualnosti Bohrove interpretacije, najvećim dijelom izgubljena. U IOKT-u nema izravne veze između informacije i onoga *opaženog*. Taj se dvoznačan ontički status informacije često kritizira, no on se može riješiti dodatkom Husserlova filozofskog shvaćanja procesa opažanja. Ako se Husserlova definicija odnosa između stvari i fenomena prenese na odnos između *opaženoga* i informacije, u IOKT-u se informacija može shvatiti kao izravan odgovor na pitanje o *opaženome* te stoga kao *opažanjevo* jedino znanje o njoj. Time se omogućuje odbacivanje glavne kritike IOKT-a te se dodatno podupiru njegova objašnjenja kvantnih fenomena.

KLJUČNE RIJEČI: Edmund Husserl, fenomen, informacija, informacijske osnove kvantne teorije, kvantna mehanika, moderna znanost, Niels Bohr, proces opažanja, proces percipiranja.

Not the Freedom of the Will: A Conditional Analysis

DAVOR PEĆNJAK

ABSTRACT: In his book *Freedom of the Will: A Conditional Analysis*, Ferenc Huoranszki (2011) tries to defend improved and amended version of the conditional analysis of free will. In my critical review, taking chapters 2 and 4 of his book as the most crucial for his theory, I try to show that incompatibilism is still more persuasive and that amended conditional analysis is not compatible with determinism. Despite my criticism, I consider this book as a significant contribution to the free will debate.

KEY WORDS: Compatibilism, conditional analysis, determinism, free will, incompatibilism.

Nije sloboda volje: kondicionalna analiza**DAVOR PEĆNJAK**

SAŽETAK: U svojoj knjizi *Freedom of the Will: A Conditional Analysis* Ferenc Huoranszki (2011) nastoji obraniti poboljšanu i dopunjenu verziju kondicionalne analize slobode volje. U svom kritičkom osvrtu, uzimajući 2. i 4. poglavlje knjige kao najvažnije za njegovu teoriju, nastojim pokazati da je inkompatibilizam još uvijek uvjerljiviji te da poboljšana kondicionalna analiza nije kompatibilna s determinizmom. Unatoč kritici, ovu knjigu smatram značajnim doprinosom raspravi o slobodi volje.

KLJUČNE RIJEČI: Determinizam, inkompatibilizam, kompatibilizam, kondicionalna analiza, sloboda volje.